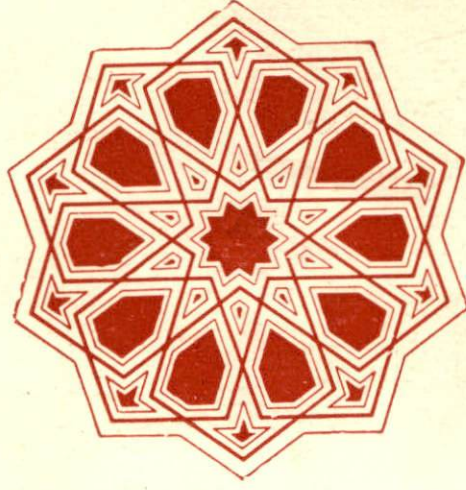

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ TARAFINDAN
ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR

III-IV

1954

TÜRK TARİH KURUMU BASİMEVİ—ANKARA

1 9 5 4

Yıl: 1954

Cilt : 3, Sayı: III-IV

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ TARAFINDAN
ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR

III-IV

1954

TÜRK TARİH KURUMU BASİMEVİ—ANKARA

1 9 5 4

İ Ç İ N D E K İ L E R

BALTACIOĞLU, İSMAYIL HAKKI : <i>Allah</i>	1
SCHIMMEL, PROF. DR. ANNEMARIE : <i>Sema'-ı Semavi</i>	19
SCHIMMEL, PROF. DR. ANNEMARIE : <i>Garbın Mevlâna Görüşü</i>	27
YURDAYDIN, DR. HÜSEYİN GAZİ : <i>İslâm Resminin Menşeleri ve Başlangıçları</i>	31
ORAL, M. ZEKİ : <i>Ahi Ahmet Nahçıvani Vakfiyesi</i>	57
SCHIMMEL, PROF. DR. ANNEMARIE : <i>Din'de Sembolün Fonksiyonu Nedir?</i>	67
DOĞAN, LÜTFİ - YAŞAR KUTLUAY (çev.): <i>Hasan Basri'nin Kader Hakkında Halife Abdülmelik b. Mervan'a mektubu</i>	75
POLIAK, A. N. (çev. BAHRIYE ÜÇÖK) : <i>Samî Doğunun Araplaştırılması</i>	85

BİBLİYOGRAFYA :

KÖYMEN, DOÇ. DR. MEHMET ALTAY : <i>Gök Türk Kağanlığı adlı bir yazı münasebetile bazı mülâhazalar</i>	103
SCHIMMEL, PROF. DR. ANNEMARIE : <i>Numen. International Review for the History of Religions</i>	119
ALFRED BERHOLET : <i>Wörterbuch der Religionen</i> (Prof. Dr. Annemarie Schimmel). 122	
TAHSİN ÖZ : <i>Topkapı Sarayında Fatih Sultan Mehmet II.ye ait eserler</i> (Dr. Bahadeddin Ögel).....	123

A L L A H

ISMAYİL HAKKI BALTACIOĞLU

A Ç I K L A M A

Bir *Kur'an* felsefesi yazmak benim için büyük bir dilekti. Bunun için, herşeyden önce, *Kur'an*'ın metnini doğru olarak anlamak gerekti. *Kur'an*'ın türkçeye doğru olarak çevrilmiş olması gerekti. *Kur'an* yüzyıllardan beri türkçeye çevrilmiştir. Bugün elimizde birtakım basılı türkçeleri de vardır. Bunlar arasında Mehmet Vehbi Efendinin 1927 de basılması biten *Hülâsa-tül-Beyan Fi Tefsir-ül-Kur'an* adlı onbeş ciltlik tefsiri ile Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın *Hak Dini Kur'an Dili Yeni Mealli Türkçe Tefsir* adlı 1939 da basılması biten sekiz ciltlik tefsiri de bulunmaktadır. *Kur'an*'ı 1110 tarihlerinde Türkçeye çeviren Ayıntabî Mehmed Efendinin 1908 de basılmış olan *Tefsiri Tıbyan* adlı tefsiriyle İsmail Ferruh Efendinin *Tefsiri Mevakip* adlı tefsiri de elimizde bulunuyor. *Kur'an*'ın İzmirli İsmail Hakkı, Ömer Rıza Doğrul, Hüseyin Kâzım'ın başkanlığı altında bir heyet tarafından yapılmış yeni çevirmeleri, tefsirleri de bulunmaktadır. Bütün bunlar elde iken *Kur'an* felsefesi işine girebileceğimi sanmıştım.

Bir tesadüf bana bu işde ulusca ne kadar hazırlıksız, eli boş olduğumuzu açıkca göstermişti. Bundan altı yedi yıl önce *Yeni Adam*'da tefrika ettiğim *Cinsel Eğitim* adlı eserimi hazırlarken homoseksüellik bölümünde *Kur'an*'daki Lût olayını bir kere okumak istedim. Bir aralık elimdeki türkçe çevirmeyi arapça metniyle karşılaştırdım. Feyziye Rüştüyesinde Kenan Hocadan, Vefa İdadisinde de Atıf Hocadan öğrendiğimiz kadar arapça ile bu türkçe çevirmenin yanlış olduğunu görünce şaşıra kaldım. Öteki çevirmeler de öyle, yanlıştı. Artık *Kur'an*'ı doğru olarak ana dilimize çevirmeyi kendime bir ülkü edinmiştim. Bu çevirme işi beş altı yıl kadar sürdü. Bundan iki ay önce bitti.

Bir *Kur'an* felsefesi yazmak işini başarmak için aynı konu ile ilgili olan belgeleri bir araya toplamak gerekiyordu. Bunun *Kur'an*'ın felsefesini yazmak için bir hazırlık çalışması olduğunu söylemek lâzımdır. Her konudan önce *Kur'an*'ın ana konusu olan "Allah" konusunu ele aldım. "*Kur'an*'a göre Allah nedir?" İşte benim yapmak istediğim, bu soruya karşılığını vermektir. Bunun için önce bütün *Kur'an*'ı taradım. Allah kavramıyla ilgili olan âyetleri işaret ettim. Sonra bunları fişledim. Sonra da bu fişleri anlamlarına göre bölümlere ayırdım. Bence şu dört bölüm *Kur'an*'a göre Allah'ı bize bildiren dört ana bölümdür :

1. Gerçek varlık olarak Allah.
2. Bilici varlık olarak Allah.
3. Duyucu varlık olarak Allah
4. İşleyici varlık olarak Allah.

Böylece *Kur'an*'da Allah konulu olarak ne kadar âyet varsa onları yukarıdaki dört ana bölüme koymuş oluyorum.

Kur'an'ı ana dilimize çevirirken de, *Kur'an* felsefesi işine girebileceği zaman da çok dikkat ettiğim şey şudur: *Kur'an*'ı doğru anlamaya çalışmak, *Kur'an* metninde olmıyan bir kesinliği, ya da açıklığı ona zorla vermek için Allah'ın sözünü bozmaktır. Eğer bazı âyetlerin türkçesini her Türkün anlayabileceği gibi türkçeye çevi-

remiyorsak bunun ilk sebebi *Kur'an*'ı doğru olarak anlamamış olmamızdır. İkinci sebep ana dilimizi bilmememizdir. *Kur'an* Muhammed'in gönlüne arap diliyle bildirilmiştir. Apaçık olarak bildirilmiştir. Okuyanlar açıkça anlaşılar diye. *Kur'an* da anlaşılmayan hiçbir söz yoktur. Allah'ın kapalı geçtiği âyetler kapalı geçilmesi gerekli olan âyetlerdir. Çünkü Allah öyle istemiştir. Allah'ın bildirdiklerinden çok bildirmedikleri de vardır. Biz ancak onun izin verdiği kadarını kavrayabiliriz. Ben zorlamalardan hep kaçındım. Tefsiri de bir zorlama olarak değil, bir anlama olarak anlıyorum.

I.

GERÇEK VARLIK OLARAK ALLAH

Gerçek varlık olarak Allah'ı anlamak için özellikleri arasında en çok dikkat edilecek olan şudur: Allah kendi kendine var olucudur.

“O Allah ki, kendisinden başka tapacak yoktur, diri olan da, kendi kendine var olan da odur. Onu ne uyuklama tutar, ne de uyku. Yerlerde, göklerde ne varsa hepsi onundur. Onun izni olmadıkça onun yanında kimse kimseyi kayıramaz. İşlediklerini de, işliyeceklerini de bilen odur. Onun bilgisinden yalnız dilediği kadarını kavrayabiliriz. Onun hakanlığı yerleri de içine alır, gökleri de. Her ikisini de korumak ona ağır gelmez. Allah yücedir, uludur.” (Bakara Sûresi, belge 255).

Kendi kendine var olan Allah var olmak için hiçbir nesneyi gereksinmez. Allah kendi kendine yeticidir.

“Ey insanlar! Sizin hepiniz Allah eline bakarsınız. Allah ise kendine yeticidir, çok öğülecek olandır.” (Fatur Sûresi, belge 15).

“Yerlerde, göklerde ne varsa hepsi onundur. Allah kesekenkes kendi kendine yeticidir, çok övülecek olandır.” (Hac Sûresi, belge 64).

“Eğer tanımazlık edecek olursanız besbelli Allah sizden geçebilir. Kullarının tanımazlık etmesine Allah'ın gönlü olmaz. Eğer Allah'a şükrederseniz kendiniz için onun gönlünü etmiş olursunuz. Hiçbir kimse, bir başkasının günahını taşımaz. Sonra dönüşünüz Allah'a olacaktır. Allah bütün yaptıklarınızı size bildirecektir. Çünkü o bütün içinizde olanları bilicidir.” (Zümer Sûresi, Belge 7).

Kendi kendine var olan, var olmak için hiçbir nesneyi de gereksinmeyen Allah, yemez, içmez, üremez :

“De ki: yerleri, gökleri yaradanı bırakıp da bir başkasını kendime koruyucu edinir miyim hiç? Başkalarına yedirip de kendi yemiyen odur. De ki: “bana Allah'a kendini verenlerin ilki sen ol, sakın ortak koşanlardan olma diye buyruldu.” (En'am sûresi, belge 14).

“O varlık ki yerlerin, göklerin hakanlığı onundur, kendine çocuk edinmemiştir, hakanlığının ortağı da yoktur, her nesneyi yarattı, her birine de bir ölçü yasadı.” (Furkan sûresi, belge 2).

“Nasıl olur da onun çocuğu olabilir ki yerlerin, göklerin türeticisi kendisidir. Onun karısı da yoktur. Her nesneyi yaratan odur. Her nesneyi bilici olan da odur.” (En'am sûresi, belge 101).

“Gözler Allah'ı kavrayamaz. Ancak, Allah gözleri kavrar. Allah iyilik edicidir, bilgi edincidir.” (En'am sûresi, belge 103).

“Yerleri, gökleri gerektiği gibi yaratan odur. Birgün yine “ol” diyecek, hepsi

oluvorecek. Onun sözü doğrudur. Boru üfürüleceği gün hakanlık yine onundur. Görüneni de, görünmiyeni de bilen odur. Doğruyu düşünücü, bilgi edinici olan da odur.” (En’am sûresi, belge 73).

Allah, tek olan, ortağı, eşi, benzeri olmayan gerçek varlıktır.

“O Allah ki kendinden başka tapacak yoktur, ulu hakanlığın çalacı olan da odur.” (Neml sûresi, belge 26).

“De ki: yeryüzünü iki günde yaratan o varlığı tanımazlık edip de ona karşı ortak mı koşuyorsunuz? Oysaki evrenlerin çalacı olan kendisidir.” (Fussilet sûresi, belge 9).

“O kimseler ki, Allah üçlerden biridir derler, onlar Allah’ı tanımazlık etmiş olurlar. Oysaki bir tek olan Allah’tan başka Allah yoktur. Eğer bu söylediklerinden vazgeçmiyecek olurlarsa, içlerinden tanımazlık edenlere kesenkes acıklı bir azap vardır.” (Maide sûresi, belge 74).

“Ey kitaplılar! Dininizde aşkınlık etmeyin. Allah için doğru olan sözden başkasını söylemeyin. Doğrusu Meryem oğlu Mesih İsa Allah’ın peygamberidir, Meryem’e “ol” demesile olmuştur, hem de Allah’tan gelme bir ruhtur. Öyleyse Allah’a onun peygamberlerine inanın da, Allah üçtür demeyin. Bundan vazgeçin. Sizin için yey olan da budur. İşkilsiz, Allah tek olan tapacaktır. O, çocuğu bulunmaktan arınmıştır. Yerlerde, göklerde ne varsa hepsi onundur. Gözetici olarak Tanrı yeter.” (Nisa sûresi, belge 171).

“Önce yoktan var eden, öldükten sonra diriltten, size gökten, yerden azıklar veren kimdir, Allah’tan başka bir tapacak mı? De ki: eğer doğru söylüyorsanız, dayanağımızı getirin.” (Neml sûresi, belge 65).

“De ki: söyleyin bana, eğer Allah sizin kulağınızı sağır, gözlerinizi kör eder, yüreklerinizi de kaphıyacak olursa Allah’tan başka hangi tapacak bunları size geri verebilir? Bak, biz belgelerimizi nasıl evire çevire gösteriyoruz. Sonra da onlar yüz çeviriyorlar.” (En’am sûresi, belge 46).

İnsanların Allah’a ortak koştukları tapacaklar, Allah gibi yaratıcı, yoktan var edici değildirler :

“Yoksa yeryüzünde bir takım tapacaklar edindiler de ölüleri onlar mı diriltecekler?” (Enbiya sûresi, belge 21).

“De ki: Sizin ortak koştuklarınız arasında ilkin yoktan var edip, öldükten sonra da yeniden diriltten var mıdır? De ki: yoktan var eden, öldükten sonra da yeniden diriltten yalnız Allah’dır. Öyle ise ne diye doğru yoldan dönüyorsunuz?” (Yunus sûresi, belge 34).

Bunların ortak koştukları, Allah gibi, gerçekten var olanlar değil, belki kendilerinin uydurdukları yalanlardır.

“Bu da şundan ki, işkilsiz Allah, gerçek olan varlıktır. Onu bırakıp da taptıklarınız hep boştur. Allah yüce olandır, büyük olandır” (Lokman sûresi, belge 30).

“Sizlerin Allah’ı bırakıp da taptıklarınız ancak sizin atalarınızın uydurduğu bir takım adı var kendi yok olanlardır. Onların varlığı üzerine Allah yönünden hiçbir kanıt gönderilmemiştir. Yalnız Allah’ın dediği olur. Allah yalnız kendine tapmanızı buyurmuştur. Doğru olan din de bu dindir. Ancak, insanların pek çoğu bunu bilmez” (Yusuf sûresi, belge 40).

“Şunun için ki, Allah gerçek bir varlıktır. Kendisini bırakıp da taptıkları boştur. Çünkü yüce olan da, büyük olan da Allah’dır” (Hac sûresi, belge 60).

Allah’tan başka tapacak olabilir mi? Böyle olmasını akıl almaz :

“Eğer yerde, gökte Allah’tan başka tapacaklar olsaydı, ikisinde de kargaşa başgöstermiş olurdu. Öyleyse hakanlığın çalabı olan Allah onların direndikleri bütün eksikliklerden arınıktır” (Enbiya sûresi, belge 21).

Gerçek olan tapacak hangisidir? Allah mı, yoksa ona ortak koştukları putlar mı, hangisi?

“Ey benim zindan arkadaşlarım! Böyle darmadağın çalaplar mı yeydir, yoksa günü yetirici olan bir tek Allah mı?” (Yusuf sûresi, belge 39).

“De ki: Övülecek olan yalnız Allah’tır. Eilenlik olsun Allah’ın seçtiği o kullara. Allah mı yeydir, yoksa kendisine ortak koştukları mı?” (Neml sûresi, belge 60).

“Sizin tapacağınız biricik tapacaktır. Ondan başka tapacak yoktur. Acıyıcı olan da odur, esirgeyici olan da o” (Bakare sûresi, belge 163).

“Çalabınız olan Allah budur. Ondan başka tapacak yoktur. Her nesneyi yaratan odur. Öyleyse yalnız ona tapın. Her nesne üzerinde gözetici olan da odur” (En’am sûresi, belge 102).

“Sen yalnız gönlüne bildirilene uy. Ondan başka tanrı yoktur. Allah’a ortak koşanlardan yüz çevir” (En’am sûresi, belge 106).

“Allah’a ortak koşanların sonu Allah’ın esirgeyiciliğinden yoksul kalmak olabilir:

“Allah kendine ortak koşulmasını yarlıgamaz. Bundan başkası için kimi dilerse onu yarlıgar. Her kim Allah’a ortak koşarsa gerçekten büyük bir suç işlemiş, ona kara çalmış olur” (Nisa sûresi, belge 48).

Allah öyle bir varlıktır ki, her yerde vardır. Allah’ın görmediği, bilmediği yoktur:

“Öyle bir varlık ki yerleri, gökleri, ikisinin arasında olanları altı günde yarattı. Sonra hakanlığında kendi başına buyruk oldu. Yere gireni, yerden çıkanı, gökten ineni, göğe çıkanı, her nesneyi o bilir. Nerede olursanız olun, o sizinledir. Allah bütün yaptıklarınızı görücüdür” (Hadit sûresi, belge 4).

Allah göze görünmeyen, her gözün de görmeye gücü yetmeyen gerçek varlıktır :

“Musa ayırdığımız vakitte geldi. Çalabı ona söz söyledi. Musa dedi: ey çalapım! Bana kendini göster de seni göreyim. Allah buyurdu: “ne de olsa sen beni göremezsin. Yalnız şu karşıki dağa bak. Eğer o yerinde durabilirse sen de beni görürsün. Musa’nın çalabı dağa görünür görünmez dağı param parça etti. Musa da düşüp bayıldı. Ayrılmca dedi: seni arılarım. Sana tövbe ederim. Ben inananların ilkiyim” (Araf sûresi, belge 143).

Allah, tükenmek, ölmek, yok olmak bilmiyen varlıktır. Allah hep var olucudur. Allah’ın varlığı sonsuz bir varlıktır :

“Allah sonsuz olarak diridir. Allah’tan başka yoktur tapacak. Artık ona dinde yürekten yalvarın. Övgü olsun bütün yaratıkların çalabı olan o Allah’a” (Mümin sûresi, belge 65).

“Bu yeryüzünde ne varsa hepsi de geçicidir, yalnız hem ululuğu, hem de bağışlayıcılığı olan çalabının kendi kalıcısıdır” (Rahman sûresi, belge 27).

Bütün nesnelere yoktan var ettiği gibi onlara den düzen veren, evrenleri yasa-sına uygun olarak olduran, eviren, yok eden de Allah’tır. Allah’ın varlığını, yaratıcılığını, türeticiliğini, kuruculuğunu, yöneticiliğini gösteren birçok belgeler vardır. Bunlar hep anlıyanlar içindir :

“Yerlerin, göklerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbirini kovalamasında, insanlara yararlı nesnelere denizlerde yüzüp giden gemilerde, toprağı öldükten sonra diriltlen suyu gökyüzünden indirmesinde, bütün deprenen hayvanları yeryüzüne

dağıtmasında, yellerin değişik olarak esmesinde, yerle gök arasında boyun eğen bulutlarda düşünenler takımı için belgeler vardır” (Bakare sûresi, belge 164).

“Allah’ın belgelerinden biri de geceleyin uyumanız, gündüzün de Allah’ın artıklığından geçiminizi aramanızdır. Bunda söz dinliyen kimseler için kesin belgeler vardır” (Rum sûresi, belge 23).

“Görmüyor musun ki Allah bulutları bir yana sürer, sonra onları bir araya getirir. Sonra da onları birbiri üzerine yağar. İşte görüyorsun, yağmur bunların arasından çıkıyor. Allah gökten dolu yüklü sağnaklar indirip dilediğini onunla çarpıyor, dilediğini de ondan koruyor. Onun şimşeginin parıltısı gözleri söndürecek gibi olur” (Nur sûresi, belge 43).

“Allah’ın belgelerinden biri de size hem korku hem de umut vermek için yıldırım göstermesidir, yeri ölesiye kuruttuktan sonra canlandırmak için göklerden su incirmesidir. İşkilsiz, bunda düşünen kimseler için kesin belgeler vardır” (Rum sûresi, belge 24).

“Denizde yüzen dağlar gibi yüksek gemiler de onun belgelerindedir” (Şura sûresi, belge 32).

“Yerlerin, göklerin, bunların içinde yaydığı bütün canlıların yaratılması Allah’ın belgelerindedir. Bütün bunları dileyince toplamaya onun gücü yeticidir” (Şura sûresi, belge 29).

Allah ulu eseri olan insanı da yoktan var etmiştir. Aşağıdaki belgeler, yaratıkların en olgunu olan insanın hem tence, hem de tince seçkin bir varlık olduğunu göstermektedir :

“Ant olsun güneşe, onun aydınlığına, ardınca doğan aya, ona ışık veren gündüze, onu örten geceye, göğe, onu kurana, yere, onu döşiyene, ruha, onu düzenliyene, bir de hem sapkınlığı hem de sakınlığı gönlüne doğurana ki, arınan kimse umduğunu bulmuştur, ruhunu kirleten de kendine yazık etmiştir” (Şems sûresi, belge 1-9).

“Allah’ın belegelerinden biri de size kendinizden eşler yaratmasıdır, onlarla döleneziniz, esirgenmeniz için. İşte bunda düşünen kimseler için kesin belgeler vardır” (Rum sûresi, belge 21).

Allah’ın yaratıcılığı türler, çeşitler, soylar var etmek işinde de beliriyor. Tanrı yalnız yaratıcı değil hem de türeticidir :

“Görmüyorlar mı ki, biz yer yüzünde en güzel türleri bitirdik” (Şûrâ sûresi, belge 7).

“Ektiğinizi görmüyor musunuz? Onu bitiren siz misiniz, yoksa biz miyiz? Eğer dileseydik onu kuru ota döndürürdük de siz de kala kalırdınız da “hepsi elden gitti, artık yoksul kaldık, derdiniz” (Vakia sûresi, belge 63-67).

“Taneleri, çekirdekleri pörtleten Allah’tır. O ölüden diriye türetir, diriden de ölüyü türetir. İşte Tanrı budur. Şimdi nasıl olur da siz ondan yüz çevirirsiniz?” (En’am sûresi, belge 95).

İnsanları yeryüzünde türeten yine o varlıktır. Yine de ona derleneceksiniz :

“Yedi kat gökyüzü ile yeryüzü, bütün bunların içindedkiler, Allah’ı överek arırlar. Hiçbir nesne yoktur ki, onu överek arılamasın. Ancak siz onların Allah’ı ne türlü arıladıklarını hiç kavrayamazsınız. Allah yumuşak davranıcıdır, yarlıgayıcıdır” (İsra sûresi, belge 45).

“Bütün bunlar bize dönen her kulumuzun gönül gözünü açmak, öğüt vermek içindir” (Kaf sûresi, belge 8).

II.

DÜŞÜNÜCÜ VARLIK OLARAK ALLAH

Düşünücü varlık olarak Allah'ın en büyük ayırıcı vasıflarından biri onun biliciliğidir. Bu bilicilik, her nesneyi bütün gerçekliği, bütün ayrıntıları, uzantıları, geçmiş, bugünü, geleceği ile kavramaktan, kavranmasını hiç eksik bırakmamaktan ibaret olan bir biliş, kavrayıştır. Allah'ın bilici sıfatı üzerine bildirdiği birçok belgeler vardır. Aşağıdaki belgeler Allah'ın bu biliciliğini bildirmektedir.

“Göze görünmiyeni de, görüneni de bilen Allah'tır. Büyük olan da odur, yüce olan da o” (Ra't sûresi, belge 9).

“Yerlerde, göklerde olan görünmiyeni Allah'tan başka hiç kimse bilemez. Onlar ne gün yeniden dirileceklerini de bilmezler” (Neml sûresi, belge 66).

“Onlar bilmezler mi ki, Allah onların gizlilerini de bilir, fısıldaştıklarını da. Çünkü Allah bütün görünmiyenleri bilicidir” (Tövbe sûresi, belge 78).

“Yerlerin, göklerin görünmiyenlerini yalnız Allah bilir. Bütün işlerin sonu ona varır. Öyleyse ona tap, ona dayan, senin çalabın onların bütün yaptıklarından bilgisiz değildir” (Hût sûresi, belge 123).

“Görünmiyenin anahtarları Allah'ın yanındadır. Görünmiyeni bilen yalnız odur, karada, denizde olanı biteni yalnız o bilir. Onun bilgisi olmadan düşen tek yaprak bile yoktur. Yerin karanlıkları içinde tek bir tane yaş, kuru hiçbir nesne yoktur ki, Allah'ın apaçık kütüğünde yazılı olmasın” (En'am sûresi, belge 59).

“Allah yere bakan gözleri, içinizde gizli olanları hep bilir” (Mümin sûresi, belge 19).

“Allah, geceyi gündüze katar. O herkesin içinde olanı bilicidir” (Hadit sûresi, belge 6).

“İşkil yok ki, Allah onların gizlendiklerini de bilir, açığa vurduklarını da. Allah büyüklük taşıyanları sevmez” (Nahil sûresi, belge 23).

“Allah, yerlerde, göklerde olanların hepsini bilir. Gizlediklerinizi de bilir, açığa vurduklarınızı da. Allah içinizdekilerini bilicidir” (Tegabün sûresi, belge 4).

“Yerlerde de, göklerde de Allah odur. O sizin gizlediklerinizi de bilir, açığa vurduklarınızı da. Bütün kazandıklarınızı da o bilir” (En'am sûresi, belge 3).

“Sizin içinizde sözünü gizliyen de, açıkça söyleyen de, gece saklanan da, gündüzün açıkta dolaşan da, bilmekten yana, Allah için hep birdir” (Ra't sûresi, belge 10).

“Görmüyor musun ki, Allah geceyi gündüze, gündüzü de geceye katıyor. Güneşe de, aya da baş eğdiriyor. Her biri belli bir songuya dek yürüyüp gidiyor. İşkilsiz Allah bütün yaptıklarınızdan bilgi edinicidir” (Lokman sûresi, belge 29).

“Allah'ın size olan iyiliklerini işittik, boyun eğdik dediğiniz gün sizinle yaptığı anlaşmayı anın: Allah'tan sakının. Çünkü Allah sizin içinizde olanları bilicidir” (Maide sûresi, belge 8).

“Allah buyurdu ki: “Ey Âdem! Onlara bunların adlarını bildir” Âdem de meleklere onların adlarını bildirdi. Allah yine buyurdu: “ben size demedim mi ki, yerlerin, göklerin görünmiyenlerini ben bilirim, sizin ortaya koyduklarınızı da, gizlediklerinizi de ben bilirim diye?” (Bakare sûresi, belge 35).

“Geceleyin sizi ölü gibi eden odur. Gündüzün de ne kazandıysa bilen yine odur. Sonra gündüzün sizi diriltircesine kaldıran yine odur. Bu da belli olan yaşama süreniz sonuna erinceye dek. Sonra dönüşünüz ona olacaktır. Sonra da her ne yaptınızsa size bildirecektir” (En'am sûresi, belge 60).

Aşağıdaki dört âyet de Allah'ın bilgisindeki kuşatıcılık, kavrayıcılık, öncelik, doğruluk sıfatlarını bildirmektedir :

“Yerlerde, göklerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Allah her nesneyi kuşatıcıdır” (Nisa sûresi, belge 126).

“Hiç yaratan varlık bilmez olur mu? Allah bütün incelikleri kavrayıcıdır, bilgi edinicidir. (Mülk sûresi, belge 14).

“Allah onlara diyecek ki: benim yanımda böyle atışıp durmayın. Ben bundan önce ne olacaksa size bildirmemiş miyidim?” (Kaf sûresi, belge 28).

“Gökte de tapacak Allah'tır, yerde de tapacak Allah'tır. Doğruyu düşüncü olan da odur, bilici olan da yalnız o” ((Zuhruf sûresi, belge 84).

Düşüncü bir varlık olarak anlaşılan Allah'ın en büyük vasfı, yarattıklarını, yoktan var ettiklerini denleyici, düzenleyici olmasıdır. Onun eseri olan evrenlerde hiçbir nesne densiz ,düzensiz değildir. Her nesne Allah'ın yasına göre oldurulmuştur. Aşağıdaki belgeler bu büyük gerçeği bildirmektedir.

“Allah, yerleri, gökleri gerektiği gibi yarattı. Allah kendine ortak koştuklarından yücedir” (Nahil sûresi, belge 3).

“Allah yerleri, gökleri gerektiği gibi yarattı. Sizi en güzel biçime soktu. Dönüş onadır” (Tegabün sûresi, belge 3).

“Yerde ne varsa hepsini Allah sizin için yarattı. Sonra Allah göğe yöneldi, onu yedi kat gök olarak düzenledi. Çünkü o her nesneyi bilicidir” (Bakare sûresi, belge 29).

“Görmüyor musunuz ki, gerçekten Allah, yerleri, gökleri, gerektiği gibi yarattı. Eğer dileseydi, hepimizi ortadan kaldırır da yerinize yenisini yaratırdı” (İbrahim sûresi, belge 19).

“Allah, her gebenin karnında ne taşıdığını bilir. Döl yataklarında neleri eksiltip neleri artıracığını da bilir. Onun katında her nesnenin bir ölçüsü vardır” (Ra't sûresi, belge 8).

“Yedi kat göğü biribirine uygun olarak yaratan Allah'tır. Acıyıcı olan o Allah'ın bu yaratmasında hiçbir uygunsuzluk görmezsin. Gözünü çevir de bak, hiçbir akıksızlık görebilir misin? Sonra gözünü iki kez daha çevir. Gözlerin yorgun argın kapanacaktır” (Mülk sûresi, belge 3-4).

Allah, bilmekle, kavramakla, denleyip düzenlemekle de kalmaz, bildiklerinden uygun bulduğu kadarını kullarına, elçileriyle bildirir de. Allah'ın bildirdiği en büyük bilgilerden biri dinlerdir. Ulu Allah, din sunucudur. Aşağıdaki üç âyet Allah'ın bu sunuculuğunu göstermektedir.

“Sizi karanlıktan aydınlığa çıkarmak için kuluna apaçık belgeler gönderen odur. İşkilsiz Allah size karşı, besbelli ki acıyıcıdır, esirgeyicidir” (Hadit sûresi, belge 9).

“Kitabı, tartacağı gerektiği gibi gönderen Allah'tır. Ne bilirsin, belki de dirilme günü pek yakındır” (Şûrâ sûresi, belge 17).

“Bu din Allah'ın sunduğu dindir. Hem Allah'tan daha iyi din sunucu olur mu? Bizler yalnız Allah'a tapanlarız” (Bakare sûresi, belge 138).

Allah'ın ulu sıfatlarından biri de sınavıdır. Allah kullarını sınar; malla sınar, çocuk ile sınar, Tanrı kullarının cezasını geciktirebilir. Onların tövbesini onayabilir. Aşağıdaki üç belge Allah'ın sınama, geciktirme, tövbeleri onama sıfatlarını bildirmektedir :

“Biz sizi korkuyla, açlıkla, mal, can, ürün eksikliğiyle sınarız. Sen de bunu katlananlara muştula” (Bakare sûresi, belge 155).

“Kitaplılardan birçoğu gerçek kendilerine açıklandıktan sonra dahi içlerindeki kıskançlıktan ötürü, sizi inancınızdan ayırıp Allah’ı tanımazlığa döndürmek isterler. Allah’tan buyruk gelene dek onları bağışlayın. İşkilsiz, Allah’ın gücü her nesneye yeticidir” (Bakare sûresi, belge 109).

“Allah ister ki, sizin tövbelerinizi onasın, Tutkularına kapılanlar da isterler ki, sizi büsbütün yoldan çıkarsınlar” (Nisa sûresi, belge 27).

Bütün bu sıfatlarıyla birlikte Allah’ın cezalandırma, ölç alma sıfatı da vardır. Bunun için Allah hesap görür, öder, ödetir.

“İşte böyleleri için kazandıklarına karşı bir pay vardır. Allah çarçabuk hesap görür” (Bakare sûresi, belge 202).

Bütün bu belgelerden sonra düşünücü, doğruyu bildirici varlık olan Allah nedir? sorusunu soracak olursak bunun en doğru, en yakın karşılığını yine Allah’ın bir sözünde bulabileceğiz. Bakın, Tanrı bu soruya bir örnekle nasıl karşılık vermektedir :

“Allah, yerlerin, göklerin ışığıdır. Onun ışığı sanki duvarda bir hücre, içinde de bir aydınlatıcı vardır. Bu aydınlatıcı bir sırça içindedir. Bu sırça parlak bir yıldız gibidir. Kutlu bir ağacın, öyle bir zeytinin yağı ile yakılmıştır ki, ne Doğu’nunkidir, ne de Batı’nunkidir. Onun yağı ateş dokunmadan da ışık salıyor. Işık ışık üzerine. Allah dilediğini ışığa kavuşturur, insanlar için örnekler gösterir. Allah her nesneyi bilicidir” (Nur sûresi, belge 35).

“Onlar başlarının üstündeki göğe hiç göz atmadılar mı? Biz onu nasıl kurduk, nasıl bezedik! Onda en ufak bir çatlak bile yoktur” (Kaf sûresi, belge 6).

“O varlık ki, yerleri, gökleri, ikisinin arasındakileri altı günde yarattı da sonra hakanlığında kendi başına buyruk oldu. Esirgeyicidir o. Sen onu iyice bilenden sor” (Furkan sûresi, belge 59).

“Yerleri, gökleri altı güne yaratan o Allah’ur. Daha önce Allah’ın egligi su üzerinde idi. Bu da hanginizin işlediği daha güzel olduğunu sınamak içindi. Eğer sen “öldükten sonra yine dirileceksiniz diyecek olursan, tanımazlar bu olsa o! a açık bir büyücülük, derler” (Hût sûresi, belge 9).

“Tanımazlar bilmiyorlar mı ki, gökler ile yer birbirine bitişik idi de sonra biz onları birbirinden ayırdık. Diri olan her nesneyi de su ile var ettik. Yine de inanmıyorlar mı?” (Enbiya sûresi, belge 30).

“De ki: Yedi kat göğün çalabı, ulu hakanlığın da çalabı kimdir?” (Müminun sûresi, Belge 86).

“Gerçekten sizin üstünüzde yedi yol yaratmışızdır. Biz ne yarattığımızı biliriz” (Müminun sûresi, belge 17).

“Gökyüzünü Allah yükseltti. Bir de ölçü koydu” (Rahman sûresi, belge 7).

“Gökyüzünü sapasağlam bir tavan yaptık. Onlar ise belgelerimizden yüz çevirdiler” (Enbiya sûresi, belge 32).

“Gerçekten biz dünya göğünü yıldızlarla donattık. Onlarla şeytanları taşladık. Şeytanlar için alevli bir ateş de düzdük” (Mülk sûresi, belge 5).

“Övgü olsun o Allah’a ki, yerleri, gökleri yarattı, karanlıkları, aydınlıkları var etti. Sonra bir de tanımazlar kendilerini çalaplariyla denk tutmaya kalkışıyorlar” (En’am sûresi, belge 1).

“Geceyi yarıp, gündüzü çıkaran, geceyi dinlek, güneş ile ayı da ölçek yapan Allah’ur. Bütün bunlar erkli, bilici olanın yaşamasıdır” (En’am sûresi, belge 96).

“Dirilten de odur, öldüren de odur, gece ile gündüzün birbiri ardından gelmesi

de onun buyruğu ile oluyor. Daha da anlamıyor musunuz?" (Müminun sûresi, belge80).

"Görmüyor musunuz ki, Allah yerlerde de, göklerde de ne varsa hepsini size baş eğdirmiş, size olan açık gizli bütün iyiliklerini sonuna kadar götürmüştür. Böyle iken yine de insanlar arasında hiçbir bilgisi, kılavuzu, aydınlatıcı bir kitabı olmadan Allah üzerine çekişenler vardır" (Lokman sûresi, belge 20).

"Görmüyor musun, Allah, gökte ne varsa hepsine, denizde yüzen gemilere, buyruğuyla baş eğdirdi. Göğü, kendi izni olmadan yerin üzerine düşmemesi için tutan yine odur. Allah, insanlara karşı yumuşak davranıcıdır, esirgeyicidir" (Hac sûresi, belge 65).

"O Allah ki, görüyorsunuz işte, gökleri direksiz olarak yükseltti. Sonra hakanlıkta kendi başına buyruk oldu. Güneşle aya baş eğdirdi. Hepsi de belirli bir sona kadar yürürler. Bütün işleri çeviren, belgeleri uzun uzadıya açıklıyan yine Allah'tır. Bütün bunlar çalabınıza ulaşacağınızı kesin olarak bilmeniz içindir" (Ra't sûresi, belge 2).

"Geceyi gündüze, gündüzü de geceye çevirir, güneşi de, ayı da buyruğu altına almıştır. Her biri belli bir songuya dek yürür gider. İşte sizin çalabınız, böyle bir Allah'tır. Hakanlık ona vergidir. Onu bırakıp da tapmakta olduklarınızın gücü hiçbir nesneye yetmez" (Fâtır sûresi, belge 13).

"Bulutları ayaklandıran yelleri salan varlık da Allah'tır. Sonra biz o bulutları ölmüş bir ülkeye sürüp onunla toprağı öldükten sonra diriltiriz. İşte öldükten sonra dirilme de böyle olacaktır" (Fâtır sûresi, belge 9).

"Allah ki, yerleri, gökleri yarattı, bulutlardan su indirdi. Onunla sizin azıklanmanız için türlü ürünler bitirdi. Denizde kendi buyruğu ile yüzüp giden gemilere sizin için baş eğdirdi. İrmaklara da sizin için baş eğdirdi" (İbrahim sûresi, belge 32).

"Yerleri, gökleri yaratan, sizin için gökten su indiren, onunla sizin bir tek ağacını bile bitiremeyeceğiniz nice güzel bahçeleri bitiren kimdir? Allah'tan başka bir tapacak mı? Besbelli ki, onlar Allah'a eş koşanlardır" (Neml sûresi, belge 61).

"O varlık ki, gökten su indirdi. Sonra biz bu su ile her türlü bitkiler yetiştirdik. Sonra da ondan yeşillikler yetiştirdik. Onlardan da birbirine yapışık taneler, hurma tomurcuklarından da el yetişir salkımlar, üzüm bağları, zeytin ağaçları, nar ağaçları üretiriz. Öyle ki, birbirlerine hem benzerler, hem benzemeler. Her biri yemişlerini verince, hele bunlar olgunlaşınca bir bakın. İşkilsiz bunlarda inananlar takımı için belgeler vardır" (En'am sûresi, belge 99).

"Yerleri, gökleri yaratmak besbelli ki, insanları yaratmaktan daha büyük bir iştir. Ancak, insanların pek çoğu bunu bilmezler" (Mümin sûresi, belge 57).

"Allah, yeri bütün yaratıkların yararına olarak alçalttı" (Rahman sûresi, belge 10).

"Yeryüzüne de göz atmadılar mı? Biz onu nasıl da yaydık. Onun üzerine yüksek dağlar yerleştirdik. Orada görklü bitkilerin her türlüünü bitirdik" (Kaf sûresi, belge 7).

"Allah gökleri, gördüğünüz gibi direksiz olarak yaratmış, yeryüzüne de onunla birlikte deprensin diye yüksek dağlar yerleştirmiş, oraya hayvanların her türlüünü dağıtmıştır. Hem de gökten su indirip yer yüzünde güzel bitkilerin türlüünü bitirdik" (Lokman sûresi, belge 10).

"Yeryüzünü yayan, üzerinde dağları, ırmakları vareden, bütün ürünleri çift olarak vareden, gündüzü gece ile örten Allah'tır. Bütün bunlarda düşünenler takımı için kesin belgeler vardır" (Ra't sûresi, belge 3).

“Yeryüzünde birbirine komşu toprak parçaları, üzüm bağları, ekinler, tek gövdeli, çatal gövdeli hurma ağaçları vardır. Bunların hepsi de bir su ile sulanır. Ancak biz kiminin yiyimini kiminden üstün kıldık. Bütün bunlarda aklı başında olanlar için kesin belgeler vardır” (Ra’t sûresi, belge 4).

“Yeri bir eğlek yapan, aralarında yüksek dağları, ırmakları vareden, iki denizin arasına bir engel koyan mı? Allah’tan başka bir tapacak mı? Besbelli ki, onların pek çoğu bunları anlamıyorlar” (Neml sûresi, belge 62).

“Yeryüzünde yüksek dağları var ettik, yeryüzü bu dağlarla birlikte deprensini diye. Aralarından da yollar açtık, insanlar yönelebilsinler diye” (Enbiya sûresi, belge 31-32).

“Allah yeryüzüne yüksek dağları yerleştirdi ki, yeryüzü bu dağlarla birlikte deprensini diye. Irmaklar da koydu. Yollar da açtı, yönelesiniz diye” (Neml sûresi, belge 15).

“Sizi yaratan biziz. Öyleyse inanmalı değil misiniz?” (Vakıa sûresi, belge 57).

“Önce yoktan vareden Allah’tır, sonra yeniden diriltten de o” (Büruç sûresi, belge 13).

“Önce yoktan vareden, öldükten sonra da yeniden diriltten Allah’tır. Bu iş Allah’a göre kolaydır. Yerlerde, göklerde olan en yüksek sanlar yalnız onundur. Allah erklidir, doğruyu düşünücüdür” (Rum sûresi, belge 27).

“Onlar görmüyorlar mı ki, Allah nasıl önce yoktan varediyor, öldükten sonra da yeniden diriltiyor? Çünkü bu işi yapmak Allah için pek kolaydır” (Ankebut sûresi, belge 19).

“Biz onlardan önce üreyen nicelerini yok ettik. Bu onları doğru yola iletmiyor mu? Şimdi onlar, onların yurtlarında dolaşip duruyorlar. İşte bunda belgeler vardır. Yine de işitmezler mi?” (Secde sûresi, belge 26).

“Sizi yoktan varedip sonra öldürecek, sonra yine diriltecek olan Allah’tır. Ancak, insan iyilik nedir hiç bilmez” (Hac sûresi, belge 66).

“Nasıl olur da siz Allah’ı tanımazsınız ki ölüydünüz, sizi o diriltti. Sonra sizi o, öldürecek, sonra sizi yine o diriltecek. Sonra ona döneceksiniz” (Bakare sûresi, belge 28).

“Yerlerin, göklerin bilinmeyenlerini bilmek Allah’a vergidir. Dirilme işi ancak bir göz kıpma kadar sürecektir. Belki de ondan da az. Hem o pek yakındır. Çünkü Allah’ın her nesneye gücü yeticidir” (Nahil sûresi, belge 77).

“Şimdi, yaratan Allah yaratmayan gibi midir? Yine de öğütlenmeyecek misiniz?” (Nahil sûresi, belge 17).

“O Allah ki, sizi balçıktan yarattı. Sonra yaşamamıza bir son biçmiştir. Bir de ölümden sonrası için ancak kendinin bildiği bir son biçmiştir. Yine de işkilleniyorsunuz” (En’am sûresi, belge 2).

“Allah sizi yerden bir ot bitirir gibi bitirdi. Sonra sizi yine çaya döndürecek, sonra yeni bir çıkarışla çıkaracaktır” (Nuh sûresi, belge 17-18).

“Allah’ın belgelerinden biri de sizi topraktan yaratmış olmasıdır. Ondandır siz âdemoğulları yeryüzünün her yanına yayıldınız” (Rum sûresi, belge 20).

“O öyle bir varlıktır ki, sizi önce topraktan, sonra bir atmıktan, sonra bir kan pıhtısından yarattı, sonra çocuk olarak dünyaya getirdi, sonra erginlik çağına eriş-tirdi. Sonra kocarsınız. Kiminiz daha önce ölür. Ancak her biriniz belli songuya erişesiniz, hem de akıllanasınız diye” (Mümin Sûresi, belge 67).

“Semut’a da ulusdaşları Salih’i gönderdik. Salih dedi ki: ey ulusum. Allah’a tapın! Sizin için ondan başka tapacak yoktur. Sizi topraktan vareden de odur, sizi

onun üzerinde barındıran da o. Öyleyse ondan yargılığama dileyin. Sonra da ona tövbe edin. Çalabım sizlere yakındır, onayıcıdır” (Hût sûresi, belge 62).

“Allah insanı testi gibi kupkuru balçıktan yarattı” (Rahman sûresi, belge 14).

“Cinleri de dumansız ateşten yarattı” (Rahman sûresi, belge 15).

“O sizi bir tek varlıktan yarattı. Sonra ondan eşini yarattı. Sizin için davar olarak sekiz çift gönderdi. Sizi analarınızın karnında üç karanlık içinde yaradılıştan yaradılışa götürdü. İşte sizin çalabınız bu Allah’tır. Bütün hakanlık onundur. Ondan başka tapacak da yoktur. Böyle iken nasıl oluyor da ondan dönüyorsunuz?” (Zümer sûresi, belge 6).

“Sizi bir tek kişiden olduran odur. Sonra sizin için bir duracak, bir de barınacak yer vardır. Gerçekten, biz belgelerimizi kavriyan kimseler için uzun uzadıya açıklarız” !(En’am sûresi, belge 98).

“Sizi tek varlıktan yaratan, dölensin diye ondan da eşini vareden, Allah’tır. Âdem Havva’yı sarınca, Havva yeğni bir yük yüklendi. O yükü dolandır dururdu. Yükü daha çok ağırlaşınca ikisi birden çalaplarına yalvardılar: eğer sen bize uz bir çocuk verecek olursan, kesenkes biz de sana şükrederiz, dediler” (Araf sûresi, belge 189).

“Kişi görmüyer mu ki, biz kendisini bir atmıktan yarattık. Bir de bize karşı açıktan açığa düşman kesildi” (Yâsin sûresi, belge 77).

“Söyley’n bana o akıttığınız atmık nedir? Ondan yaratan siz misiniz, yoksa biz miyiz?” (Vakıa sûresi, belge 58-59).

“Yaratan onu neden yarattı? Bir atmık damlasından. Sonra ona biçim verdi. Sonra onun yolunu kolaylaştırdı. Sonra da onu öldürüp toprağın altına soktu. Sonra, dileyince onu yeniden diriltecek. Doğrusu, insan Allah’ın buyruğunu yerine getirmemiştir” (Abese sûresi, belge 53).

“Sizin ölümünüzü yasayan biziz. Bizi bunları yapmaktan alkoyacak kimse de yoktur” (Vakıa sûresi, belge 60).

“Biz sizin yerinize benzerlerinizi koyabiliriz, sizi bilmediğiniz biçimde yeniden yaratabiliriz” (Vakıa sûresi, belge 61).

“İlkin nasıl yaratıldığınızı bir düşünüp de öğütlenmeli değil misiniz?” (Vakıa sûresi, belge 62).

“Allah o varlıktır ki, sizi önce güçsüz olarak yarattı. Sonra bu güçsüzlüğü güçlülüğe çevirdi. Güclülüğten sonra da güçsüzlüğe, ak saçlılığa çevirdi. Allah dilediğini yoktan vareder. O bilicidir, güc yetiricidir” (Rum sûresi, belge 54).

“Allah’ın belgelerinden biri de yerleri, gökleri yoktan varetmesi, dillerinizin, renklerinizin birbirine uymamasıdır. Gerçekten bunlarda bilenler için kesin belgel vardır” (Rum sûresi, belge 22).

“O varlık ki, seni yarattı, sana biçim verdi, sana düzen verdi. Seni dilediği gibi bir kılığa soktu” (İnşıkak sûresi, belge 7-8).

“De ki: sizi yerden, gökten azıklandıran kimdir? Ya o işitme, görme gücünün hakanı kimdir? O ölüden diriye, diriden ölüyü türeten kimdir? Bütün işleri çeviren kimdir? Hemen Allah’tır diyecekler. Öyleyse neden sakınmıyorsunuz?” (Yunus sûresi, belge 31).

“Oysa ki, Allah sizi olgunlaştıra olgunlaştıra yarattı” (Nuh sûresi, belge 14).

“Öyle bir varlık ki, karaların, denizlerin içinde yolunuzu bulmanız için yıldızları var etti. Biz belgelerimizi bilenler takımı için uzun uzadıya açıkladık” (En’am sûresi, belge 97).

“Allah sizi, en ufak bir bilginiz bile yokken, analarınızın karnından çıkardı. Size kulak, göz, yürek, akıl verdi, şükrediniz diye” (Nahil sûresi, belge 78).

III.

DUYUCU VARLIK OLARAK ALLAH

“Allah yerleri, gökleri gerektiği gibi yarattı. İşkilsiz bunda inananlar için kesin bir belge vardır” (Ankebut sûresi, belge 44).

“Allah yerleri, gökleri gerektiği gibi yarattı. Geceyi gündüze, gündüzü geceye doladı. Güneşi, ayı, buyruğu altına aldı. Hepsi de belli bir songuya dek devinirler. Bilesin ki, Allah erklidir, yarlıgayıcıdır” (Zümer sûresi, belge 5).

“Görmüyor musunuz ki Allah yedi kat göğü hep biribirine uygun olarak yarattı. Ayı, o yedi kat göğün ışığı, güneşi de ışıldağı yaptı” (Nuh sûresi, belge 15-16).

“Kutludur o varlık ki, göklerde küme yıldızlar yarattı, orada bir ışıldakla aydınlatıcı bir ayı da var etti” (Fürkan sûresi, belge 61).

“Üstünüze de sapaşağlam yedi kat gök çıktık. Pırıldayan bir ışıldak da astık. Sıkışan bulutlardan bol bol yağmur da yağdırdık. Onunla taneler, bitkiler yetiştirmek için, ağaçları sarmaş dolaş olmuş bahçeleri yetiştirmek için” (Nebe’ sûresi, belge 12-16).

“Gece ile gündüzü iki belge yaptık. Sonra gece belgesini yok edip onun yerine gündüzü gösterici kıldık. Çalabınızdan size artıklık olsun, bir de yılların sayısını bilesiniz diye. Her nesneyi de uzun uzadıya anlattık” (İsra sûresi, belge 12).

“O varlık ki, geceyi sizin için örtünmelik, uykuyu bir dinlenmelik, gündüzü de bir didinmelik yaptı” (Furkan sûresi, belge 47).

“Öyle bir varlık ki sizin için geceyi dinlendirici, gündüzü de gösterici kıldı. Bunda kulak verenler için belgeler vardır” (Yunus sûresi, belge 67).

“Allah o varlıktır ki, size dinlenmeniz için geceyi, gösterici olarak da gündüzü var etti. İşkilsiz Allah insanlara karşı artıklığı olandır. Ancak insanların birçoğu şükretmezler” (Mümin sûresi, belge 61).

“Allah, geceye, gündüze, güneşe, aya, yıldızlara sizin için baş eğdirdi. Yıldızlar da onun buyruğuna baş eğmişlerdir. Bunda, düşünenler için kesin belgeler vardır” (Nahil sûresi, belge 12).

“Biz yeryüzünü yaydık. Oraya yüksek dağlar da yerleştirdik. Üzerinde de her nesneyi ölçüyle bitirdik (Hicir sûresi, belge 19).

“Allah yeryüzünü sizin önünüze serdi. Onun geniş yollarında dolaşasınız diye” (Nuh sûresi, belge 19-20).

“Yeryüzünü de döşedik. Ne güzel döşeyicimiz biz” (Ezzariyat sûresi, belge 48).

“O varlık ki yryüzünü size durak yapmış, yönelebilmemiz için de size yollar yapmıştır” (Zuhruf sûresi, belge 10).

“Biz yeryüzünü bir konak yapmadık mı? Dağları da birer mertek yapmadık mı?” (Nebe’ sûresi, belge 6-7)

“Allah o varlıktır ki, sizin için yryüzünü eğlek, gökyüzünü de dam kıldı, size biçim verdi. Sonra da biçiminizi güzelleştirdi. Sizi en güzel azıklarla azıklandırdı. İşte sizin çalabımız olan Allah böyle bir Allah’tır. Bütün yarattıkların çalabı olan Allah ne kutludur” (Mümin sûresi, belge 64).

“Allah o varlıktır ki, sizin için denize baş eğdirdi. Onun buyruğu ile orada gemiler yüzer, onun artıklığından diliyesiniz, ona şükredesiniz diye” (Casiye sûresi, belge 12).

“Öyle Allah ki, denize de baş eğdirdi: ondan taze et yiyesiniz, hem ondan beze-

nekler çıkarıp takasınız diye. Gemilerin denizi yarıp gittiğini görürsün. Bu onun artık-
lığından dileyesiniz, ona şükredesiniz diyedir” (Nahil sûresi, belge 14).

“Allah iki denizden inci ve mercan çıkarır” (Rahman sûresi, belge 21).

“Karaların, denizlerin karanlıkları içinde size yolunuzu bulduran, esirgeyici-
liğinden, önce yelleri mustucu olarak gönderen kimdir? Allah’tan başka bir tapacak,
öyle mi? Allah onların ortak koştuklarından arınmıştır” (Nahil sûresi, belge 64).

“O varlık ki, esirgeyiciliğinden, önce yeli bir mustu olarak gönderdi de sonra
gökten su indirdi” (Furkan sûresi, belge 48).

“Allah öyle bir varlıktır ki, önce yelleri gönderir. Derken onlar da bulutları
kaldırır. Allah bu bulutları gökyüzüne dilediği gibi yayar. Ya da parça parça eder.
Sonra, bir de bakarsın, aralarından yağmur yağmaya başlar. İşte Allah kullarından
dilediğine bu yağmuru verir, onlar da sevinirler” (Rum sûresi, belge 48).

“Herkes umudunu kesmişken yağmuru indiren, esirgeyiciliğini gösteren odur.
O koruyucudur, övülücüdür” (Şûra sûresi, belge 28).

“İçtiğiniz suyu görmüyor musunuz? Onu buluttan indiren siz misiniz, yoksa
biz miyiz? Eğer dileseydik biz onu acı bir su yapardık. Öyledir de neden şükretmi-
yorsunuz?” (Vakıa sûresi, belge 68-70).

“Gökten artımlı bir su indirip onunla bahçeler, biçilecek ekinler bitirdik” (Kaf
sûresi, belge 9).

“Sizin için gökyüzünden su indiren Allah’tır. Bütün içecekler bu sudan olur.
yine bu sudan otlar olur da onunla hayvanlarınızı otlatırsınız” (Nahil sûresi, belge 10).

“Biz o suyu her yana dağıttık ki, öğütlensinler diye. Oysa ki, insanların pek çoğu
dayattı, yalnız tanımazlık etti” (Furkan sûresi, belge 50).

“Görmüyor musun ki Allah gökten su indirir de onunla yeryüzü yemyeşil kesilir.
Çünkü Allah kayırcıdır, bilgi edinicidir” (Hac sûresi, belge 63).

“O varlık ki size gökyüzünden yetecek kadar su indirdi. Biz ölmüş bir ülkeyi
onunla diriltiriz. İşte siz de yattığınız yerlerden böyle çıkarılacaksınız” (Zuhruf sûresi,
belge 11).

“Gece ile gündüzün değişik olmasında, Allah’ın gökten azık indirip onunla yeri
ölmüşken diriltmesinde, yelleri türlü yönlerde estirmesinde düşünenler takımı için
belgeler vardır” (Casiye sûresi, belge 5).

“Senin kupkuru gördüğün o yeryüzü de Allah’ın belgelerinden biridir. Ancak
biz onun üzerine su indirdik mi, yer kıvılgan, kabarır. Onu diriltten besbelli ki,
ölüleri de diriltecektir. Çünkü onun her nesneye gücü yeticidir” (Fussilet sûresi,
belge 39).

“Görmüyor musun, Allah gökten su indiriyor, derken bu suyu yeryüzündeki
kaynaklara yerleştiriyor, sonra onunla türlü renklerde ekinler üretiyor, sonra onları
kurutuyor, gördüğümüz gibi sarartıyor, sonra da onlardan ufak taneleri varediyor.
İşte bunda aklı erenler için öğüt vardır” (Zümer sûresi, belge 21).

“Allah o su ile sizin için ekinler, zeytinler, ürünlerin her türlüünü bitirir. Bütün
bunlarda düşünenler için kesin bir belge vardır” (Nahil sûresi, belge 11).

“Allah ki, çardaklı, çardaksız bahçeleri, tatları başka başka olan hurmaları,
ekinleri birbirine benzeyen yada benzemiyen zeytinleri, narları yarattı. Bunlar ye-
mişlerini verince yemişlerinden yiyin. Onlar toplanınca da yoksullara hakkını verin.
Sakin savurmayın. Çünkü Allah savuranları sevmez” (En’am sûresi, belge 141).

“Görmez misin, Allah gökten su indirmiştir. Biz onunla türlü renkte yemişler
elde ettik. Dağlardan da kimi ak, kimi kırmızı renklerde kapkara yollar da var ettik”
(Fatır sûresi, belge 27).

“Allah gökten su indirdi, böylelikle derelerden genişliklerince su boşandı. Sel üzerindeki köpüğü alıp götürür. Bezenmek, gönenmek için ateşte erittiklerinizi maddenin üzerinde de buna benzer köpükler olur. Allah doğru ile eğriyi işte böyle örnek verir. İşte köpük böyle uçup gider de insanlara yararı olan yerinde kalır. İşte Allah örneklerini böyle verir” (Ra’t sûresi, belge 17).

“Kişi, bir kez yediğine, içtiğine göz atсын. Gökten suları şarı şarıl akıttık. Sonra toprağı yardıkça yardık. Oradan taneler bitirdik. Üzüm, yonca, zeytin, hurma, sık ağaçlı bahçeler, yemiş, ot da. Sizi, davarlarınızı geçindirmek için” (Abese sûresi, belge 24-32).

“Ey insanlar. Allah’ın size olan bunca iyiliklerini anın. Allah’tan başka size yerden, gökten azık indiren bir yaratan daha var mıdır? Allah’tan başka hiçbir tapacak yoktur. Öyle ise ne diye dönüyorsunuz?” (Fâtır sûresi, belge 3).

“Tomurcukları dopdolulu ulu hurma ağaçları da bitirdik” (Kaf sûresi, belge 10)

“Hep bunlar kullara azık olsun içindir. Biz bunlarla ölü bir ülkeyi dirilttik. İşte toprağın altından çıkış ta böyle olacaktır” (Kaf sûresi, belge 11).

“Uykunuzu sizin için bir dinlenme yaptık. Geceyi de bir örtü yaptık. Gündüzü geçime ayırdık” (Nebe’ sûresi, belge 9-11).

“Yakmakta olduğunuz ateşi görmüyor musunuz? Onun odununu yaratan siz misiniz, biz miyiz? Biz bunu bir öğütleme, çöl yolcuları için de yararlı bir nesne kıldık. Öyleyse, ulu çalabının ulu adını arıla” (Vakıa sûresi, belge 71-75).

“Görmüyor musun, senin çalabın gölgeyi nasıl da uzatıyor. Eğer dileseydi, o, gölgeyi yerinde bırakırdı. Sonra biz güneşi gölgeye kılavuz yaptık” (Furkan sûresi, belge 45).

“Çalabınızdan sizlere gönül bilgileri geldi. Her kim bu gerçekleri gönül gözüyle görececek olursa, kendinedir. Her kim bu gerçeklere kör kalacak olursa yine kendinedir. Ben sizin bekçiniz değilim” (En’am sûresi, belge 104).

“Allah evlerinizi sizin için dinlenecek yer yaptı, hayvanların derilerinden de size hafif çadırlar yaptı ki, göç günlerinde de, konma günlerinde de kolayca kullanasınız diye. O hayvanların yünlerinden, tüylerinden, kıllarından sağ kaldıkça kullanılacak, gönenilecek nesnelere yaptı” (Nahil sûresi, belge 80).

“Allah yarattıklarından size gölgelikler yaptı. Size dağlarda inler, yine size soğuktan, sıcaktan korunmak için giyecekler, vuruşurken korunmak için de demir gömlekler yaptı. İşte Allah size olan iyiliklerini böylelikle sonuna kadar götürdü. Kendinizi ona veresiniz diye” (Nahil sûresi, belge 81).

“Yerleri, gökleri yaratan size kendinizden eşler, davarlar için de eşler var etti. Sizi böylelikle üretiyor. Onun benzeri olan bir nesne yoktur. Allah işitcidir, görücüdür” (Şûra sûresi, belge 11).

“Sonra sizin onları yenmenizi yeniden sağladık. Size mallar, çocuklar vererek de yardım ettik. Sizi topluluk olarak da çoğalttık” (İsra sûresi, belge 6).

“Allah, sizin mallarınızı, çocuklarınızı da çoğaltır, size bahçeler verir, size ırmaklar akıtır” (Nuh sûresi, belge 12).

“Allah o varlıktır ki, sizin için davarları varetti. Kiminin üzerine binesiniz, kiminin de etini yiyesiniz diye” (Mümin sûresi, belge 79).

“Böyle olunca sakın Allah yalvaçlarına verdiği sözden cayar sanma. Çünkü Allah erklidir, oç alıcıdır” (İbrahim sûresi, belge 47).

“Bilesiniz ki, yerlerde, göklerde ne varsa hepsi de Allah’ındır. Bilesiniz ki Allah’ın verdiği söz doğrudur. Ancak, onların çoğunluğu bunu bilmezler” (Yunus sûresi, belge 55).

“Doğru yolu göstermek Allah’a düşer. Yolun eğrisi de vardır. Eğer Allah, dileyseydi hepinizi birden doğru yola iletirdi” (Nahl sûresi, belge 9).

“Onlar ki, belgelerimizi yalan saydılar, onlar karanlıkta kalmış olan sağırlar dilsizlerdir. Allah kimi dilerse, onu yoldan çıkarır, kimi de dilerse onu doğru yol üzerinde bulundurur” (En’am sûresi, belge 39).

“Hiç bir nesne yoktur ki, onun hazineleri bizim yanımızda olmasın. Biz her nesneyi ancak belli bir ölçüye göre göndeririz” (Hicir sûresi, belge 21).

“Orada hem sizin için hem de azığınızı veremeyecekleriniz için geçim yolları sağladık” (Hicir sûresi, belge 20).

“Yeryüzünde deprenen hiçbir canlı yoktur ki, onun azığı Allah’ın üstüne olmasın. Bütün onların nereye konacaklarını, nerede ölüp kalacaklarını Allah bilir. Bunların hepsi de apacık kitap’ta yazılıdır” (Hût sûresi, belge 7).

“Kimdir o kimse ki, Allah yolunda bir iyilikte bulunmuş olsun da Allah ona kat kat çoğunu vermiş olmasın? Darda bırakan da odur, belluğa kavuşturan da o” (Bakare sûresi, belge 245).

“Allah’ınızdan yarlıgama dileyin, sonra da ona tövbe edin ki size ölçülü bir songuya dek geçimlik verip geçindirsın, artıklığı olana da kendi artıklığından versin diye. Yok eğer yüz çevirecek olursanız ulu bir günün azabına uğramanızdan korkarım” (Hût sûresi, belge 4).

“Kitaplılardan olup da Allah’ı tanımazlık edenler de, Allah’a ortak koşanlar da çalabınızdan size bir iyilik gelmesini istemezler. Allah ise esirgeyiciliğini kime dilerse ona özgüler. Çünkü Allah, artıklığı ulu olandır” (Bakare sûresi, belge 105).

“Sizin tapacağınız biricik tapacaktır. Ondan başka tapacak yoktur. Acıyıcı olan da odur, esirgeyici olan da o” (Bakare sûresi, belge 193).

“De ki: Acıyıcı olan Allah’tır. Biz ona inandık, biz ona dayandık. Artık apaçık bir sapkınlık içinde bulunanın kim olduğunu yakında görürsünüz” (Mülk sûresi, belge 29).

“Başınıza ne sıkıntı gelirse, kendi ettikleriniz yüzünden gelir. Yine de Allah bir çoğunu bağışlar” (Şûra sûresi, belge 30).

“Ululuğun hem de bağışlayıcılığın ıssı olan çalabının adı kutlu olsun” (Rahman sûresi, belge 76).

“Allah yarlıgayıcıdır, çok severdir” (Büruç sûresi, belge 14).

“Allah kendine ortak koşulmasını yarlıgamaz. Ondan geri kimi dilerse, onu yarlıgar. Her kim de Allah’a ortak koşarsa gerçekten o en büyük sapkınlığa düşmüştür” (Nisa sûresi, belge 116).

“Ey ulusum, çalabınızdan yarlıgama dileyin. Sonra ona dönün ki o da size gökten bol bol yağmur indirsin, gücünüze güç katsın. Siz de suçlu olarak ondan yüz çevirmeyin” (Hût sûresi, belge 53).

“Allah hiç kimseye hiçbir türlü kıymaz. Ancak, insanlar kendi kendilerine kıyarlar” (Yunus sûresi, belge 44).

“Allah en ufak bir haksızlık dahi işlemez. Bir iyilik yapılıncaya onu kat kat artırır. Kendi katında ona büyük bir karşılık da verir” (Nisa sûresi, belge 40).

“İnsanı Allah’ın buyruğu ile korumak için onun önünden, ardından giden melekler vardır. Bir ulus kendi özünü değiştirmedikçe Allah da onu değiştirmez. Allah bir ulusun kötü olmasını dileyince de onu o işten döndürecek kimse yoktur” (Ra’t sûresi, belge 11).

“Çalabının sözü gerçeklikçe de doğrulukça da eksiksizdir. Onun sözlerini değiştirebilecek olan yoktur. O işiticidir, bilicidir” (En’am sûresi, belge 115).

IV.

İŞLEYİCİ VARLIK OLARAK ALLAH

Allah'ı işleyici bir varlık olarak düşününce onu, bütün varlıkları kendi isteğiyle, önce yoktan vareden ,sonra canlıları öldüren, sonra da bu canlıları yeniden diriltten, yarlıgayan, eksiksiz, saltık bir güc olarak anlarız. *Kur'an*'da Allah'ın hakanlık sıfatını belirten bir takım âyetler vardır :

“Yerlerin, göklerin hakanlığı Allah'ındır. Her işin sonu da Allah'a varır” (Hadit sûresi, belge 5).

“O varlık ki, yerlerin, göklerin hakanlığı kendindedir. Çünkü, Allah, her nesneye iyice tanıktır” (Büruç sûresi, belge 9).

“Yerlerin, göklerin anahtarları Allah'tadır. Dilediğinin azığını artırır, dilediğinkini kısar. Çünkü Allah her nesneyi bilicidir” (Şûra sûresi, belge 12).

“Yerlerin, göklerin anahtarları onun elindedir. Allah'ın belgesini tanımayanlar kendilerine yazık edenlerdir” (Zümer sûresi, belge 63).

“Allah iki Doğunun da çalabıdır; iki Batının da çalabı” (Rahman sûresi, belge 17).

“Musa dedi ki: Doğunun da, Batının da, her ikisinin arasındakilerin de hakanı Allah'tır. Bir düşünesiniz” (Şûara sûresi, belge 28).

“Bilesiniz ki, yerlerde, göklerde ne varsa hepsi de Allah'ındır. Allah'ı bırakıp ortak koştuklarına tapanlar ancak kendi kuruntularına uymuş olanlardır. Onlar yalnız yalan söylüyorlar” (Yunus sûresi, belge 66).

Allah kendi başına buyruktur, ne dilerse onu yapar, nasıl dilerse öyle yapar. Bu gerçeği gösteren belgeler :

“Allah'tan bir kemlik gelecek olursa onu ondan başka giderebilecek olan yoktur. Bir iyilik de gelecek olursa onun artıklığını geri çevirebilecek olan yoktur. Onun artıklığı, dilediğine ne olursa olsun erişir. Allah, yarlıgayıcıdır, esirgeyicidir” (Yunus sûresi, belge 107).

“Allah yüce hakanlık kendisinde olandır, dilediğini yapandır” (Büruç sûresi, belge 15-16).

“Yerlerin, göklerin hakanlığı Allah a özgüdür. Allah neyi dilerse onu yaratır. Dilediğine kız, di'ediğine de oğlan çocuk verir” (Şûra sûresi, belge 49).

Her varlığın başlangıcında Allah vardır. Ne gelirse ondan gelir. Bu knudaki belgeler :

“Yerlerdekilerin,, göklerdekilerin hepsi ne beklerse Allah'tan bekler Allah da her an yeni bir iş üzerindedir” (Rahman sûresi, belge 28).

“Ben, benim çalabım, sizin de çalabınız olan Allah'a dayanırım. Hiçbir canlı varlık yoktur ki, Allah onun üzerine el koymuş olmasın. İşkilsiz, benim egem doğru yel üzerindedir” (Hût sûresi, belge 56).

Bütün canlılar üzerine el koyan yine Allah'tır. Her işe gücü yetici olan da Allah'tır. Bu gerçek şu belgelerle açıklanmıştır :

“Eğer Allah sana bir kemlik edecek olursa o kemliği ondan başka giderecek olan yoktur. Eğer Allah sana bir iyilik edecek olursa ... İşte o her nesneye gücü yeticidir” (En'am sûresi, belge 17).

Kullarına umut veren de Allah'tır kullarını korkutan da. Aşağıdaki belgeler bu gerçeği gösteriyor :

“Size şimşegi gösterip hem korku, hem de umut veren, yağmur dolu bulutları yapan, Allah'tır” (Şimşek sûresi, belge 12).

“Allah gözeticidir, koruyucudur, esirgeyicidir, kayırcıdır. Bu konudaki belgeler:
“Benim gözeticim, Kitap’ı bildiren Allah’tır. O, bütün iyilerin de gözeticisidir”
(Âraf sûresi, belge 196).

“Allah, her nesneyi yoktan var edicidir, her nesneyi de gözeticidir” (Zümer sûresi, belge 62).

“Egeniz olan Allah budur işte. Ondan başka tapacak yoktur. Her nesneyi yaratan da odur. Öyleyse ona tapın. Her nesne üzerinde gözetici olan da odur” (En’am sûresi, belge 102).

“Onlar Allah’a karşı seni hiç koruyamazlar. Kıyıcılar birbirlerinin gözeticisidir. Allah ise yalnız sakınırların gözeticisidir” Çasiye sûresi, belge 19).

“Yoksa onlar Allah’ı bırakıp da başkalarını mı gözetici edindiler? Oysaki gözetici olan yalnız Allah’ın kendisidir. Ölülerini diriltene de odur. Her nesneye gücü yetici olan da” (Şûra sûresi, belge 9).

“Bilmez misin ki, gerçekten yerlerin de, göklerin de hakanlığı Allah’ındır. Sizin için Allah’tan başka ne koruyucu, ne de yardımcı yoktur” (Bakare sûresi, belge 107).

“Yakup dedi: bundan önce kardeşinizi sizlere ne kadar inandımsa bunu da o kadar inanabilirim. Ancak, Allah koruyucuların en iyisidir. Esirgeyicilerin de en esirgeyici olanıdır” (Yusuf sûresi, belge 64).

“De ki: bütün varlıkların egeliğini elinde tutan, koruyup da korunmayan kimdir, bilir misiniz?” (Müminun sûresi, belge 88).

“Her kim o gün azaptan alıkonulacak olursa Allah onu esirgemmiştir. Açıktan açığa inanma budur” (En’am sûresi, belge 16).

“Çalabınızdan yarlıganmak dileyin. Sonra da ona dönün. Çünkü benim çalabım esirgeyicidir, kullarını sevicidir” (Hût sûresi, belge 91).

“Onların güvenlik ya da korku haberi geldi mi hemen bu haberi yayarlar. Oysaki haberi peygamberlere içlerinde ileri gelenlere ulaştırmış olsalardı onlardan ne çıkacağını öğrenmiş olurlardı. Eğer Allah’ın artıklığı, esirgeyiciliği sizin üzerinizde olmasaydı pek azınızdan başkası şeytana uymuş olurdu” (Nisa sûresi, belge 83).

“Allah kullarını kayırcıdır. Allah kimi dilerse onu azıklandırır. Güçlü olan, erkli olan yalnız odur” (Şûra sûresi, belge 19).

Allah istediğine baş eğdirendir, istediğini zorlayıcıdır. Allah’ın kendi başına buyruk olduğunu gösteren belgeler :

“De ki: yerlerin, göklerin çalabı kimdir? de ki: Allah’tır. De ki: öyleyse, Allah’ı bırakıp da kendilerine bile ne yararı, ne de zararı olmayanları yardımcı mı ediniyorsunuz? De ki: görenle, görmiyen bir olur mu? Ya da karanlıkla aydınlık bir olur mu? Yoksa onlar, Allah’ın yarattığı gibi yarattılar, yarattıkları, Allah’ın yarattıklarına benzedi de onun için mi onları ortak koştular? De ki: her nesnenin yaratıcısı Allah’tır. O, bir tekirdir. Zor kullanıcıdır” (Ra’t sûresi, belge 16).

“O kulları üzerinde zor kullanıcıdır. Size koruyucular gönderir. İçinizden birine ölüm erişince de elçilerimiz hiç şaşmazlar. Onların canını alırlar” (En’am sûresi, belge 61).

“Allah, kullarının üzerinde zor kullanıcıdır, doğruyu düşünücüdür. Bilgi edinicidir” (En’am sûresi, belge 18).

“Allah kullarını gözetmekle, korumakla, esirgemekle, kayırmakla da kalmaz, kullarına yardım da eder, onların yüklerini yeyniler. İşte belgeler :

“Başı sıkılanın yardımına koşan, kötülükleri ortadan kaldıran, sizi gelip geçen-

lerin yerine koyan kimdir? Allah'tan başka bir tapacak, öyle mi? Okadar az düşünüyorsunuz ki!" (Neml sûresi, belge 63).

"Allah sizin düşmanlarınızı çok iyi bilir. Koruyucu olarak Allah size yeter. Allah yardımcı olarak da size yeter" (Nisa sûresi, belge 45).

"Allah size bunu muştı olsun, yürekleriniz dölensin diye yapmıştı. Yardım yalnız Allah'ın katundan gelebilir. Gerçekten, Allah erklidir, doğruyu düşüncüdür" (Enfal sûresi, belge 10).

"Allah ister ki, sizin yükünüzü yeyni etsin. Çünkü insan arık olarak yaratıldı" (Nisa sûresi, belge 28).

Allah bütün bunları yaparken hiçbir bezginlik, yorgunluk da duymaz. İşte belgeler :

"Görmüyorlar mı ki, yerleri, gökleri, yoktan vareden, bunları yaratırken hiçbir yorgunluk duymayan Allah'ın ölüleri diriltmiye de gücü yeter. Çünkü onun gücü her nesneye yeticidir" (Ahkaf sûresi, belge 33).

Allah kendi isteğine karşı gidenlere ceza verir. Bu ceza ağır olur :

"Bu da şundan: bir ulus kendi özünü bozmadıkça Allah da ona ettiği iyiliği geri almaz. Gerçekten, Allah iştiricidir, bilicidir" (Enfal sûresi, belge 53).

"Bilin ki Allah azabı ağır olandır. Hem de Allah yarlıgayıcıdır, esirgeyicidir" (Maide sûresi, belge 99).

"Allah'tan başkasına yakaranlara sövmeyin. Sonra onlar da bilmezlikten aşkınlık edip Allah'a söverler. Biz her topluluğun yaptığını kendine güzel gösterdik. Sonunda dönüşleri çalaplara olacaktır. Allah ise kendilerine ne yaptılarsa hepsini bildirecektir" (En'am sûresi, belge 108).

Eninde sonunda Allah'a dönülecektir :

"Dönüşünüz ancak Allah'a olacaktır. O Allah ki, her nesneye gücü yeticidir" (Hût sûresi, belge 5).

"Dirilten de Allah'tır, öldüren de. Hepimiz de ona döndürüleceğiz" (Yunus sûresi, belge 56).

"Sonra bunlar gerçek ıssıları olan Allah'a döndürülecektir. Bilin ki yargılamak ona özgüdür. Çarçabuk hesap görücü olan da odur" (En'am sûresi, belge 62).

"Kutludur o varlık ki, yerlerde, göklerde, ikisini arasında ne varsa hepsinin egeliği onundur. Dirilmenin ne günü olacağını da yalnız o bilir. Hepiniz de ona döndürüleceksiniz" (Zuhruf sûresi, belge 85).